

ÎNTRE PROGRAMUL DE ARHITECTURĂ ȘI FRUMOS/ BETWEEN THE ARCHITECTURAL PROGRAM AND BEAUTY

Pedro MENDES, asist. univ./ assist. prof.

pm.arq@pmendes.com

Miguel GOMES, asist. univ./ assist. prof.

Dinâmia'Cet, ISCTE – Institutul Universitar din Lisboa, Lisboa, Portugalia/
Dinâmia'Cet, ISCTE - University Institute of Lisbon, Lisbon, Portugal

Rezumat

Utilitatea și frumusețea sunt două pietre de temelie importante ale designului. În timp, arhitectura s-a dezvoltat în numeroase combinații și interpretări ale acestor două elemente. În ciuda tuturor schimbărilor contextuale și culturale, care pot diferenția modele diferite, practica de arhitectură poate fi delimitată mai degrabă ca fiind la baza rădăcinilor contextuale decât să ofere răspunsuri directe la proceduri și standarde. Practica generală a arhitecturii cuprinde o sinteză a unei game largi de elemente interpretate în diferite perspective de-a lungul istoriei. Practica modelează răspunsuri specifice transformând și adaptând locuri, spații, tehnici și materiale la diferite contexte.

Abstract

Utility and beauty are two architectural design foundation stones. Over time, architecture has developed multiple combinations and interpretations of these two elements. Despite all the contextual and cultural changes, which may differentiate distinct designs, the architectural practice can be delineated as laying at the contextual root, rather than providing a direct response to procedures and standards. The overall practice of architecture embraces a synthesis of a wide range of elements interpreted in different perspectives throughout history. The practice shapes specific responses transforming and adapting places, spaces, techniques and materials to different contexts.

Investigarea face parte dintr-un proces centrat pe teme și probleme referitoare la proiectarea de arhitectură. Cercetarea este centrată pe Ce și pe Cum în cadrul designului de arhitectură. În lucrarea de față subiectele provin dintr-un text al lui Álvaro Siza: „Frumosul, condiția absolută a funcționalității” (Siza, 2018). Din declarația lui Álvaro Siza, frumusețea și funcțiunea sunt inseparabile în construirea unei sinteze arhitecturale bune.

Lucrarea explorează relația dintre programul de arhitectură și frumos. În mod frecvent, aceste două componente sunt considerate incompatibile și opuse, deși ar trebui explorate și alte perspective. Se vor examina suprapunerile dialectice și limitele dintre programul de arhitectură și frumos. Perspectiva permite identificarea relațiilor operaționale, departe de noțiunile de contradicție sau opoziție. Contextul investigării își are rădăcinile în universul designului arhitectural. Pe de-o parte avem frumosul caracterizat de o dorință idealistică pentru perfecțiune și adevăr (Plato, 1997). Avem de-a face cu un univers poetic și imaterial. Pe de altă parte, programul arhitectural reprezintă atributele practice și de utilizare.

Printr-o metodologie holistică, se așteaptă un aport operativ la practica de proiectare arhitecturală. În aceeași direcție, sperăm să contribuim la extinderea nivelului de practică auto-reflexivă.

Cuvinte cheie/ Keywords

arhitectură, program de arhitectură, frumosul, designul de arhitectură, Álvaro Siza/
Architecture, Architectural program, Beauty, Architectural Design, Álvaro Siza

The investigation is part of an ongoing process centered on themes and issues related to architectural design. The research guideline focuses on the What and How of architectural design. In the present paper the topics arise from a text of Álvaro Siza: „Beauty, the absolute condition of functionality” (Siza, 2018). From Álvaro Siza statement beauty and function are considered inseparable in building good architecture synthesis.

The paper explores the relation between the architectural program and beauty. Frequently these two components are considered incompatible and opposite, although other perspectives ought to be explored. The dialectic overlap and boundaries between the architectural program and beauty will be inquired. The perspective allows identifying operative relations, far from the notion of contradiction or opposition. The investigation context is grounded in the universe of architectural design. On one side it can be found beauty, characterised by an idealistic desire for perfection and truth. We are dealing with an immaterial universe. On the other, the architectural program stands for the architectural practical and useful attributes of use.

Through a holistic methodology it is expected an operative input to architectural design practice. In the same direction we hope to contribute for the enlargement of the range of level of self-reflective practice.

Introducere

Studiul articolului face parte dintr-un proiect continuu axat pe designul de arhitectură. Cercetarea este centrată pe Ce și pe Cum în designul de arhitectură. În lucrarea de față subiectele provin dintr-un text al lui Álvaro Siza: „Frumosul, condiția absolută a funcționalității” (Siza, 2018). Din declarația lui Álvaro Siza, frumosul și funcțiunea sunt inseparabile în construirea unei sinteze arhitecturale bune. Ambele concepte comunică prin procesul de design arhitectural. Lucrarea explorează relația dintre programul de arhitectură și frumos. De cele mai multe ori, aceste două componente sunt considerate opuse, deși se pot explora și alte perspective. Se vor examina suprapunerile dialectice și limitele dintre programul de arhitectură și frumusețe. Perspectiva permite identificarea relațiilor operaționale. Contextul investigării își are rădăcinile în universul designului arhitectural. Pe de o parte avem frumosul caracterizată de o dorință idealistică pentru perfecțiune și adevăr (Plato, 1997). Avem de-a face cu un univers poetic și imaterial. Cu toate acestea, natura frumosului este pusă la îndoială, chiar dacă caracterul său este fizic, material sau senzorial (Zumthor, 2010). Întrebarea principală este dacă frumosul are formă sau dacă forma reiese din specificitatea contextului dat. Pe de altă parte, programul arhitectural reprezintă atributele practice și de utilizare. Ea constituie un standard de bază al proiectării de arhitectură.

Este important de clarificat noțiunea de program de arhitectură și relația sa cu funcțiunea. Funcțiunea este înțeleasă ca o caracteristică ce se referă la utilizare, cu accent pe funcționarea practică a spațiului unei clădiri. Aceste atribute sunt

Introduction

The paper investigation is part of an ongoing process focused on architectural design. The research is centered on the What and the How of architectural design. In the present paper the topics arise from a text of Álvaro Siza: „Beauty, the absolute condition of functionality” (Siza 2018). From Álvaro Siza statement beauty and function are considered inseparable in building good architectural synthesis. Both concepts inform each other through the architectural design process. The papers explore the relation between the architectural program and beauty. Frequently these two components are considered opposite, although other perspectives can be explored. The dialectic overlap and boundaries between the architectural program and beauty will be inquired. The perspective allows to identify operative relations. The investigation context is grounded in the universe of architectural design. On one side we have beauty, characterized by an idealistic desire for perfection and truth (Plato, 1997). We are dealing with an immaterial and poetic universe. Although, it is to question the nature of beauty; whether its character is physical, material or sensory (Zumthor, 2010). The main question is if beauty has a form, or if the form emerges in the specificity of the given design context. On the other side, the architectural program stands for the architectural practical and useful attributes of use. It constitutes a basic standard on architectural design.

It is important to clarify the notion of architectural program and the relation with function. Function is understood as a characteristic that refers to the use, with emphasis on the practical functioning of the spaces of a building. These attributes are

caracterizate prin trăsătura lor cantitativă și obiectivă. Se presupune că funcțiunea unei clădiri este implicată în aspectele măsurabile și ergonomice, aproape de perspectiva unui mecanism proiectat pentru o anumită performanță. Prin urmare, funcționalitatea unei anumite clădiri nu este înțeleasă ca un factor generator al proiectului ci, mai degrabă ca o informație care anunță programul. Un program pentru o anumită clădire conține informații ce fac referire la funcțiunea sa. Cu toate acestea, nu sunt înțelese ca un factor de generare al proiectului.

La rândul său, programul arhitectural este examinat dintr-o perspectivă operativă (Mendes 2012). Este luat în considerare în relație cu utilizarea calitativă a spațiului arhitectural. Programul de arhitectură este înțeles ca un program de transformare într-o entitate a spațiului arhitectural. El conține atribute sociale și funcționale ce sunt articulate cu factorii multipli ce intervin în proiectarea de arhitectură. Această transformare are loc în cadrul designului arhitectural. Acest proces are loc într-un context temporal, spațial (geografic) și cultural. Principalul factor al acestei transformări este autorul proiectului, arhitectul.

Abordarea investigației urmează o metodologie holistică. Este dezvoltată o revizuire a literaturii. Stabilește conexiunea cu temele de proiectare de arhitectură. Prin acest proces se dorește o contribuție operativă la practica de arhitectură. De asemenea, este de așteptat o contribuție la extinderea nivelului de practică auto-reflexivă. Este necesară o dezvoltare ulterioară prin extinderea bazelor teoretice și în testarea argumentelor prin studii de caz.

characterized by their quantitative and objective character. It is assumed that the function of a building is involved with the measurable and ergonomic aspects, close to a perspective of a mechanism designed for a given performance. Thus, the questions of functionality of a given building are not understood as the generating factor of the project, but rather as one of the data that informs the program. A program for a building contains information that refers to its function. However, they are not understood as the project's generating factor.

For its part, the architectural program is considered on an operative perspective (Mendes, 2012). It is considered in relation with the qualitative use of architectural space. The architectural program is understood as the program transformation into an architectural space entity. It contains functional and social attributes that are articulated with multiple factors that intervene in the architectural design. This transformation is developed throughout the architectural design. This process takes place within a specific temporal, spatial (geographical) and cultural context. The main agent of this transformation process is the architect, the author of the project.

The approach to the investigation follows a holistic methodology. A literature review is developed. It establishes the connection to the architectural design themes. Through this process it is expected an operative input to architectural design practice. It is also expected to contribute to the enlargement of the range of level of self-reflective practice. Further development is required, namely in the expanding of the theoretical bases and on testing arguments with case study.

Frumosul, un atribut operativ

Beauty, an operative attribute

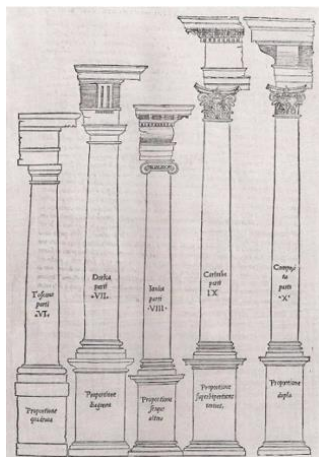

Fig. 1. Ordinele arhitecturale conform lui Serlio./Architecture Orders according to Serlio.
Sursa/Source: <http://gioarquiteto.blogspot.com/2011/05/as-ordens-da-arquitetura.html>.

Pentru a face referire la tema frumosului este relevantă o căutare a originilor sale. Examinarea dintr-o perspectivă mai largă implică investigarea reacțiilor asupra simțurilor umane a elementelor fizice, mentale și spirituale. Umanitatea reacționează la forme, suprafețe, volume, etc. Practic, comportamentul nostru se bazează pe interacțiunea cu o gamă largă de obiecte și stimuli. Reacționăm într-un mod pozitiv sau negativ la diferite organizări de obiecte și/sau idei. Din aceste procese de interacțiune este posibil să experimentăm senzații plăcute, disconfort sau repulsie. Experiența formală plăcută conduce spre simțul frumosului. În sens opus, este posibil să simțim sentimentul de urât (Read 1949). Sunt multe definiții și abordări ale frumosului.

To address the theme of beauty it is relevant to search for their fundamentals. Looking through a broad perspective involves the investigation of the reaction to physical, mental and spiritual elements on the human senses. Mankind reacts to forms, surfaces, volumes, etc. Basically, our behavior is based on the interaction with a wide range of objects and stimuli. We react in a positive or negative way to different organizations of objects and/or ideas. From these interaction processes it is possible to experience pleasant sensations, discomfort, or repulse. The pleasant formal experience relationships lead to the sense of beauty. In the opposite direction it is possible to feel the sense of ugly (Read, 1949). There are many definitions and approaches to beauty. More than

Referindu-ne la universal arhitecturii, se pot identifica câteva segmente de acțiune. Din Grecia Antică reies valorile morale legate de frumos, mai exact adevărul (Plato 1997). Această perspectivă subliniază valorile imateriale ale frumosului. Frumosul este dincolo de universul fizic care îl exprimă. Din conținutul tratatului de arhitectură al lui Vitruviu găsim un set de principii bazate pe reprezentarea lumii vizibile (Montaner 1997). Se dezvoltă triangulația relațiilor dintre construcție, funcțiune și frumos. Conținuturile acestui tratat scris și desenat stabilește bazele unor aplicări și interpretări multiple din perioada Greciei până la sfârșitul secolului al XIX-lea. De la variații în jurul triunghiului Vitruvian – *firmitas*, *utilitas* și *venustas* (Vitruvius 1999) – au derivat un set de clădiri bazat pe ordine și principii formale. Concentrându-se pe stabilirea regulilor de proiectare și construcție, tratatele au furnizat modele și o serie de ordine (Fig. 1). Probleme precum proporțiile, armonia și caracterul corect al clădirilor se aflau în centrul discuției. Aspectele estetice și căutarea frumosului stabilesc legături puternice cu natura (*mimese*). Idealurile de frumos sunt în concordanță cu canoanele formale stabilite.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ordinele stabilite sunt înlocuite pe rând de noi perspective. Noua ordine se bazează pe o vedere mai abstractă a contextului (Fig. 2). Frumosul nu mai este obiectivul principal, ci o consecință a gândirii și a procesului de proiectare. Noile idei stabilesc o legătură strânsă cu definiția unui nou mod de a trăi.

the search for a definition, the operative attributes of beauty are searched for.

Referring to the universe of architecture some sections of action can be identified. From the antique Greece it stands out the moral values connected to beauty, namely *truth* (Plato 1997). This perspective emphasizes the immaterial values of beauty. Beauty is beyond the physical universe that expresses it. From the architectural treatise of Vitruvius contents, it is possible to find a set of principles based on the representation of the visible world (Montaner, 1997). The triangulation of relations between construction, function and beauty is developed. The contents of this written and drawn treaty sets the bases for multiple interpretations and applications from the Greek period until late XIX century. From the variations around Vitruvian triangle - *firmitas*, *utilitas* and *venustas* (Vitruvius, 1999) - derived a set of architecture buildings, based on orders and formal principles. Focusing on the establishment of design and construction rules, treaties provided models and a class of orders (Fig. 1). Issues such as proportions, harmony and the correct character of buildings were at the center of the debate. Aesthetics aspects and the search for beauty establish strong connections to nature (*mimese*). Beauty ideals are in line with established formal canons.

At the end of XIX and the beginning of XX century the established order is gradually replaced by new perspectives. The new order is based on a more abstract view of the context (Fig. 2). Beauty is not a main objective but a consequence of a thinking and designing process. The new ideas established a close connection to a new way of living definition. Valuing

Evaluarea aspectelor sociale ale arhitecturii centrează atenția asupra modului în care sunt locuite clădirile și orașele. Fascinația noilor realizări tehnice, cum ar fi mijloace de transport noi, producția în masă, materialele și metodele noi duc la o perspectivă mecanicistă a frumosului.

the social aspects of architecture centers the attention in the way buildings and cities are inhabited. Fascination with new technical achievements, such as new means of transportation, mass production, new materials and methods lead to a mechanistic perspective of beauty.

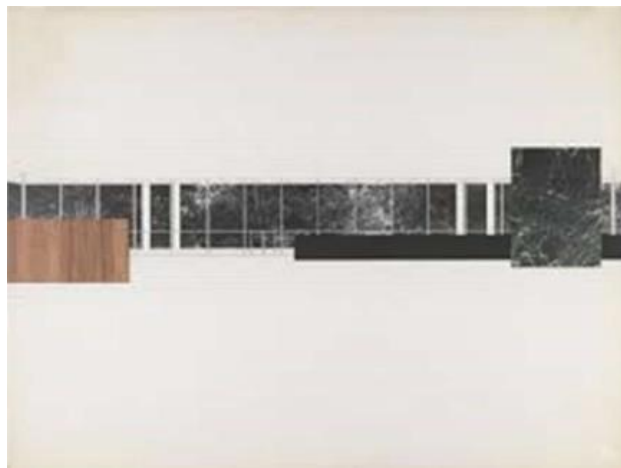

Fig. 2. Ludwig Mies van der Rohe. Ron Bacardi y Compania, S.A., Proiect al clădirii administrative, Santiago, Cuba (Perspectivă interioară) c. 1957./

Ludwig Mies van der Rohe. Ron Bacardi y Compania, S.A., Administration Building project, Santiago, Cuba (Interior perspective) c. 1957.

Sursa/Source: https://www.moma.org/collection/works/114375?locale=pt&page=1&with_images=true

Abundența de idei și concepte noi stabilește un nou cadru de abordare. Frumosul nu mai este problema principală, cel puțin în sens tradițional. Nu se vrea producerea unei imagini a frumosului în relație cu natura. Căutarea plăcerii de contemplație a formelor armonioase a fost înlocuită de alte idealuri. Asta nu înseamnă că frumosul a dispărut, ci mai degrabă nu mai este forța principală (Eco, 2010). Multitudinea

The profusion of new ideas and concepts establishes a new approach framework. Beauty is not the central issue anymore. At least in the traditional sense. It is not meant to produce an image of beauty in relation to nature. The search for the contemplation pleasure of harmonious forms has been replaced by other ideals. It does not mean that form beauty disappeared, but rather is no longer the

de abordări cuprinde o viziune largă a aspectelor, de la cele comune ale vieții de zi cu zi până la ideile politice și conceptuale.

driving force (Eco, 2010). The multiplicity of approaches embraces a broad view of aspects that go from common everyday life aspects to political and conceptual ideas.

Frumosul ca o condiție absolută a funcționalității

Beauty as an absolute condition of functionality

Fig. 3. Schiță a lui Álvaro Siza, ceainăria Boa Nova (1958 - 1963)/
Sketches of Álvaro Siza, Boa Nova Tea house (1958 - 1963)

Sursa/Source: <http://www.espacodearquitectura.com/index.php?id=1&nid=489&page=1>

Dintr-o perspectivă mai largă, arhitectura este văzută ca un fenomen universal, strâns legat de natura umană. Acțiunile arhitecturale reies din nevoile individuale sau colective. Schimbarea și evoluția cererilor poate avea originea în perturbări

From a wide-angle perspective, architecture is seen as a universal phenomenon, strongly related to human nature. Architectural action arises from individual or collective needs. The change and evolution of requirements can originate disruptions

ale vieții de zi cu zi, structuri culturale și sociale. Teritoriul arhitecturii (Gregotti, 1966) își propune să stabilească legături cu societatea și mediul fizic. Acest modus operandi vizează rezolvarea anumitor obiective, denumite în mod obișnuit probleme. De-a lungul istoriei răspunsurile la diferite probleme au variat în funcție de circumstanțe. Pe baza unui proces de creație, arhitectura caută noi structuri fizice, ordine și ierarhie. Căutarea unui mod adecvat de a răspunde problemelor este obiectivul central al unei bune sinteze a proiectului (Alexander 1964).

Din perspectiva lui Álvaro Siza (AS), proiectarea arhitecturală rezultă dintr-o sinteză a mai multor domenii de cunoaștere. Acest proces nu este compatibil cu o adăugare liniară de cunoștințe autonome care se ajustează într-un mod secvențial. De-a lungul acestui proces, frumosul apare într-o relație intimă cu utilizarea (Siza 2018). Utilizarea unui spațiu sau a unei clădiri este văzută într-o strânsă legătură cu funcționalitatea. Materializarea arhitecturală a acestor atribute se dezvoltă în programul de arhitectură. La rândul său, programul de arhitectură provine din programul care definește atributele funcționale și cantitative (Mendes 2012).

Un alt aspect relevant în abordarea lui Siza este dezvăluit pe parcursul acceptării vocației sociale a arhitecturii. Arhitectura este creată și menită să fie folosită de oameni (Fig. 3). Acest principiu apare cu legături puternice cu valorile culturale și sociale din domeniul arhitectural. Toate acestea combinate fac referire la actul arhitectural. Pentru AS, frumosul este văzut ca un serviciu public. Starea sa de bază este menită să servească utilizatorii spațiului, iar frumosul este un atribut de încorporat. Frumosul nu este considerat un lux; este o condiție necesară a

on everyday life, cultural and social structures. The territory of architecture (Gregotti, 1966) aims to establish connections with society and the physical environment. This modus operandi aims at the resolution of certain purposes, commonly called problems. Throughout history, answers to different problems vary according to the circumstances. Based on a creation process, architecture searches for new physical structures, order and hierarchy. The search for an adequate way to respond to the problems is the central objective of a good project synthesis (Alexander, 1964).

From Alvaro Siza perspective architectural design results from a synthesis of several knowledge areas. This process is not compatible with a linear addition of autonomous knowledge that adjusts in a sequential mode. Throughout this process, beauty arises in an intimate relation with the use (Siza, 2018). The use of a space or buildings is seen with a strong relation to functionality. The architectural materialisation of these attributes develops in the architectural program. For its part, the architectural program originates from the program that defines functional and quantitative attributes (Mendes, 2012).

Another relevant aspect on Siza's approach is revealed throughout the acceptance of architecture social serving vocation. Architecture is created and meant to be used by people (Fig. 3). This principle arises with strong connections with the cultural and social values of the architectural field. All of them combined refer to the architectural act. For Alvaro Siza beauty is seen as a public service. Its basic condition is meant to serve the space users, and beauty is an attribute to incorporate. Beauty is not considered luxury; it is a necessary condition of

funcționării ce se integrează în programul de arhitectură. Atunci când arhitecții proiectează locuințe ieftine, frumosul nu este absent. Situația nu este diferită de proiectarea scumpă. Frumosul nu are corespondență directă cu luxul. Valoarea frumosului constituie semnul unei eficiențe funcționale imperceptibile (Siza 2018).

Modul în care arhitectura lucrează cu lumina, cu situl și cu elementele naturale, formează expresia frumosului. Particul construit de arhitect/autor creează spații de tranziție, gradează cadrul și contrastul de umbră/lumină. Expresia frumosului în arhitectură presupune diferite configurații și combinații cu alți factori; funcționalitatea și frumosul sunt unul dintre binoamele posibile.

Programul de arhitectură

Abordarea programului arhitectural presupune tratarea uneia dintre coloanele arhitecturii. În mod normal este asociată cu funcțiunea, chiar dacă luăm în considerare programul de arhitectură pe o scară mai mare (Mendes, 2012). Este examinată relația cu spațiul arhitectural. Asta înseamnă că programul arhitectural (Fig. 4) este înțeles ca programul de transformare într-o entitate spațială arhitecturală. Conține atribute funcționale și sociale ce se articulează cu factori multipli ce intervin în proiectarea de arhitectură. Această transformare se dezvoltă de-a lungul proiectării de arhitectură. Acest proces are loc într-un context temporal, spațial (geografic) și cultural specific. Principalul agent al procesului de transformare este autorul proiectului, arhitectul. Această relație ce se stabilește între locația geografică (spațiu) și un timp istoric dat stabilește principiile legii cronotopiei (Villagrán

functionality that integrates the architectural program. When architects design low-cost housing, beauty is not absent. The situation is not different from the high-cost design. Beauty does not have direct correspondence with luxury. The values of beauty constitute the mark of an imperceptible functional effectiveness (Siza, 2018).

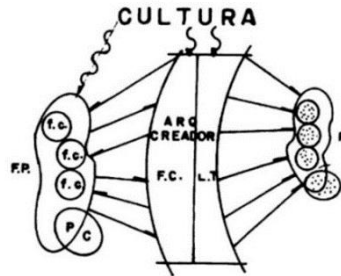
The way architecture works with light, site and natural elements, shapes the expression of beauty. The built layout interpreted by the architect/author creates the transition spaces, view framework gradation and shade/light contrast. The expression of beauty in architecture assumes different configurations and combinations with other factors; functionality and beauty are one of the possible binomials.

Architectural program

To approach the architectural program involves dealing with one of the columns of architecture. Commonly it is associated with function, although we consider architectural program on a wider perspective (Mendes, 2012). It is considered the relation with the architectural space. This means that the architectural program (Fig. 4) is understood as the program transformation into an architectural space entity. It contains functional and social attributes that articulate with multiple factors that intervene in the architectural design. This transformation is developed throughout the architectural design. This process takes place within a specific temporal, spatial (geographical) and cultural context. The main agent of this transformation process is the architect, the author of the project. This relationship, which is established between the geographical location (space) and a

García 2007). Aceste principii conectează arhitectura și componentele sale la nucleul disciplinei. Din aceste perspective, frumosul nu este obiectivul principal, dar el rezultă din particularitățile și circumstanțele designului.

given historical time, establishes the principles of chronotope law (Villagrán García, 2007). These principles connect architecture and its components to the discipline core. From these perspectives beauty is not a main goal but arises from the design circumstances and particularities.

Programa Normal: FP) Finalidades-problema, AC) Arquitecto-creador, LT) Libertad-talento, P) Programa creado.

Fig. 4. Structura programului (Villagrán García, 2007). Traducerea legendei: Programul Normal: FP) Problemă-scop, AC) Creator-architect, LT) Talent liber P) Program creat/

Program structure (Villagrán García, 2007). Legend translation: Regular Program. FP) Problem-purpose, AC) Creator-architect, LT) Freedom talent, P) Created program

Presupunând inexistența unei relații directe între program și implementarea formală (programul de arhitectură), alte perspective contemporane sunt relevante pentru a încadra tema. Rem Koolhaas susține că relația dintre program și formă este supusă manipulării în timpul proiectării. Arhitectul poate să redefinească presupunerile inițiale ale programului, adăugând componente politice sau culturale. Pe de altă parte, el accentuează potențialul expresiv al conținutului programatic și instabilitatea și inconsistența acestei relații. În ceea

Assuming the nonexistence of a direct relationship between the program and its formal implementation (architectural program), other contemporary perspectives are relevant to unframe the theme. Rem Koolhaas defends that during project design the relation between the program and the form is subject of manipulation. The architect can redefine the initial assumptions of the program, adding political or cultural components. On the other hand, he highlights the expressive potential of the programmatic contents and the

ce privește genealogia, programul este articulat cu ideea organizării structurilor urbane. Referindu-se la călătoria sa prin universul disciplinar („Delirious New York”), punctează faptul că arhitectura și structura orașului New York sunt în sine un program al unei culturi cosmopolite (Miljackl, 2006).

Dintr-o altă perspectivă, Bernard Tschumi consideră că programul primit de arhitect la începutul proiectului nu este un element neutru. Transformarea sa într-o structură formală și spațială (programul arhitectural) implică redefinirea principiilor și a priorităților sale, în concordanță cu strategia definită pentru proiect. Presupunând că programul este originea proiectului, este posibil să se definească două momente în abordarea și transformarea acestuia. Primul este implicat în înțelegerea informațiilor conținute în program și în definirea intențiilor în organizarea sa. Al doilea moment explorează diferitele posibilități de concretizare ale relațiilor spațiu/formă. Ca instrument de sprijin, propune utilizarea diagramelor care evidențiază conceptele și obiectivele alese pentru transformarea programului. În dezvoltarea acestui proces, contextul fizic (locul) își asumă o importanță deosebită în inserarea proiectului într-un context specific. Această operațiune de contextualizare definește limitele și constrângerile relevante în construcția programului de arhitectură (Miljackl, 2006).

În cazul lui Rem Koolhaas și Bernard Tschumi, frumosul nu este obiectivul central al proiectării de arhitectură. Problemele programatice conceptuale, culturale și politice trebuie incluse în formularea proiectării de arhitectură. Un alt subiect important

instability and inconsistency of this relationship. As for the genealogy, the program is articulated with the idea of organizing urban structures. Referring to his journey through the disciplinary universe (*Delirious New York*), points out that the architecture and structure of New York City are themselves a program of a cosmopolitan culture (Miljackl, Lawrence and Schafer, 2006).

From another perspective Bernard Tschumi considers that the program received by the architect at the beginning of the project is not a neutral element. Its transformation into a formal and spatial structure (architectural program) involves the redefinition of its principles and priorities, according to the strategy defined for the project. Assuming the program as the origin of the project it is possible to define two moments in its approach and transformation. The first is involved in apprehending the information contained in the programme and defining the intentions in its organisation. The second moment explores the different possibilities of concretion of space / form relations. As a support tool, it proposes the use of diagrams highlighting the elected concepts and objectives for the transformation of the program. In the development of this process the physical context (place) assumes particular importance in the insertion of the project in a specific context. This contextualisation operation defines relevant limits and constraints in the construction of the architectural programme (Miljackl, Lawrence and Schafer, 2006).

In the cases of Rem Koolhaas and Bernard Tschumi beauty is not the central goal of architectural design. Conceptual, cultural and political programmatic issues are to be included in the formulation of architectural design. Another important topic added

adăugat dezbaterii se concentrează pe caracteristicile fizice, economice și programatice ale structurilor urbane.

Concluzii

Concluziile studiului pot fi regăsite la intersecția conceptelor și ideilor expuse. De-a lungul lucrării am investigat relația operativă dintre programul de arhitectură și frumos. Căutarea se referă la universul proiectării de arhitectură.

În ceea ce privește frumosul ca valoare absolută, se poate concluziona o variație largă a abordărilor de-a lungul timpului. De la valorile mimetice clasice ale antichității până în contemporaneitate se evidențiază unele puncte. Perioada antică valorifică un set de principii bazate pe reprezentarea lumii vizibile cu accent deosebit pe natură. Frumosul a fost asociat simțurilor umane care exprimă frumusețea clădirilor și obiectelor. Aceste valori cuprind atribute fizice și imateriale. Calitățile caracterului și spiritului percepute de ochii minții au jucat de asemenea un rol important. De la marile schimbări ale începutului de secol XX ordinea stabilită caută noi perspective. Noua ordine se bazează pe un mod mai abstract de a percepe contextul. Frumosul nu este un obiectiv principal ci o consecință a procesului de gândire și proiectare. Abundența de idei și concepte noi stabilește un nou cadru de abordări. Frumosul nu este problema centrală. Cel puțin în sensul tradițional. Căutarea plăcerii de contemplare a formelor armonioase a fost înlocuită de alte idealuri. Aceasta nu înseamnă că frumusețea formelor a dispărut, ci mai degrabă nu mai este problema centrală.

to the debate focuses on the physical, economic and programmatic characteristics of urban structures.

Conclusions

Paper conclusions can be found on the crossing of exposed concepts and ideas. Throughout the paper we investigated the operative relation between the architectural program and beauty. The search refers to the architectural design universe.

As for beauty as an absolute value it is possible to conclude a broad variation of approaches along time. From the mimesis classical values of antiquity to contemporaneity some points stand out. The antiquity period valued a set of principles based on the representation of the visible world, with particular emphasis on nature. Beautiful was associated to the human senses that express buildings and objects beauty. These values comprehend physical and immaterial attributes. Qualities of character and soul, perceived by the eyes of the mind, also play an important role. From the big changes at the beginning of XX century the established order looks for new perspectives. The new order is based on a more abstract view of the context. Beauty is not a main objective but a consequence of a process of thinking and designing. The profusion of new ideas and concepts establishes a new framework of approaches. Beauty is not the central issue. At least in the traditional sense. The search for the contemplation pleasure of harmonious forms has been replaced by other ideals. This doesn't mean that the beauty of the forms disappeared, but rather is no longer the central issue.

Putem concluda că frumosul aparține unui univers poetic și imaterial. Ne confruntăm cu un atribut subiectiv greu de cuantificat sau de specificat. Frumosul și programul de arhitectură ca valoare absolută nu au o formă specifică. Forma programului de arhitectură și a frumosului reiese în specificitatea unui design particular sau clădire sau în combinarea cu alte atribute arhitecturale. Concentrându-ne pe combinarea programului arhitectural cu frumosul putem concluda că ambele aparțin atributelor atemporale ale arhitecturii. Relația lor continuă și tensionată poate spori calitățile unui proiect. Potențialul și calitatea unei noi combinații pot fi măsurate prin gradul de fuziune sau tensiune a componentelor. Cu cât este mai mare și mai aproape de osmoză cu atât e mai mare capacitatea de a primi și de a articula componentele implicate în sinteza proiectării de arhitectură.

We can conclude that beauty belongs to an immaterial and poetic universe. We are facing a subjective attribute difficult to quantify or specify. Beauty and architectural program as absolute values don't have a specific form. The form of the architectural program and beauty emerges in the specificity of a particular design or building, or in the combination with other architectural attributes. Focusing on the architectural program combination with beauty we may conclude that both belong to timeless attributes of architecture. Their continuity and tension relationship can widely enhance the qualities of a project. The potential and quality of a new combination can be measured by the degree of fusion or tension of the parts. The higher and closer to osmosis the greater the capacity to receive and articulate involved components in architectural design synthesis.

Referințe/ References

- Alexander, C. (1964). *Notes on the synthesis of form*. Cambridge; Massachusetts and London, England: Harvard University Press.
- Eco, H. (2010). *On beauty*. London: Quercus Publishing.
- Gregotti, V. (1966). *Il territorio dell'architettura*. Milano: Feltrinelli.
- Mendes, P. (2012). *O programa arquitectónico no projecto de arquitectura: referências ao contexto português, a partir de seis obras de três autores - Fernando Távora, Álvaro Siza e Eduardo Souto de Moura*. Lisboa: Universidade Lusíada de Lisboa. Tese de doutoramento.
- Miljackl, A.; Lawrence, A. R.; Schafer, A. (2006). *2 architects, 10 questions on program Rem Koolhaas and Bernard Tschumi*. Praxis: Journal of Writing + Building: Boston. n.º 8 (2006). pp. 6-15.
- Montaner, J. (1997). *La modernidad superada Arquitectura, arte y pensamiento del siglo XX*. Barcelona: Editorial Gustavo Gili.
- Plato (1997). *Complete Works*. London: D. S. Hutchinson.

- Read, H. (1949 [1931]). *The Meaning of Art*. London: Penguin Books Ltd. Siza, A. (2018). *Textos 02*. Lisboa: Parceria A M Pereira
- Villagrán García, J. (2007). *Teoría de la arquitectura*. México D.F.: El Colegio Nacional.
- Vitruvius. (1999). *Ten Books on Architecture*. (Translated by Ingrid D. Rowland and Illustrated by Thomas Noble Howe). Cambridge: Cambridge University Press.
- Zumthor, P. (2010). *Thinking Architecture*. Basel: Birkhäuser.